

ТРАФІКІНГ – СУЧАСНА ФОРМА РАБСТВА В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

TRAFFICKING – MODERN FORM OF SLAVERY IN UKRAINE: CAUSES AND CONSEQUENCES

Філяніна Л.А.,
к.ю.н., доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Любова Н.О.,
слухач магістратури

Навчально-науковий інститут заочного навчання
та підвищення кваліфікації
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Стаття присвячена характеристиці трафікінгу як сучасної форми рабства в Україні. У статті охарактеризовано основні причини збільшення масштабів торгівлі людьми на території нашої держави. Визначено наслідки торгівлі людьми та групи осіб, які ризикують потрапити до рук торговців людьми.

Ключові слова: трафікінг, торгівля людьми, рабство, причини та наслідки торгівлі людьми, жертви работорговців.

Статья посвящена характеристике трафика как современной формы рабства в Украине. Охарактеризованы основные причины увеличения масштабов торговли людьми на территории нашего государства. Определены последствия торговли людьми и группы лиц, рискующих попасть в руки торговцев людьми.

Ключевые слова: трафикинг, торговля людьми, рабство, причины и последствия торговли людьми, жертвы работорговцев.

To date, the world has reached such a level of development that it is not necessary to be an astronaut to fly into space, now an ordinary person can afford to leave the Earth. We can support a population of animals and plants that are on the verge of extinction by cloning. And humanity is now able to cope with the worst diseases such as cancer, AIDS / HIV. But, despite such achievements, there are such phenomena in the world that turn our civilized society back into history, where human rights are violated, and the person himself is used as a thing.

Recently we are increasingly hearing the word "traffic". An average citizen does not realize that such a "fashionable" word refers to well-known for everyone crime, namely human trafficking and slavery. The danger of this crime lies in the fact that it is one of the types of transnational crime, which complicates the process of identifying the victim of this crime, since the person whom they plan to sell and operate can move through several transit regions, where they can be temporarily exploited, resold, hidden, etc. The feature of trafficking is that traffickers (those involved in criminal business) adapt to the conditions of the economic, political, social situation in each state, while changing the forms and methods of work. Thus, Ukraine, due to its geographical location, unstable economic and political situation, corruption of the state apparatus, the law-enforcement reform process, becomes "easy prey" for criminal gangs.

The article is devoted to the description of trafficking as a modern form of slavery in Ukraine. The main reasons for the increase in the scale of trafficking in people on the territory of our state are described. The consequences of human trafficking and groups of people at risk of falling into the hands of traffickers are identified.

Key words: trafficking, human trafficking, slavery, causes and consequences of human trafficking, victims of slavers.

На сьогодні світ досяг такого рівня розвитку, що не обов'язково бути космонавтом, щоб полетіти у космос, тепер звичайна людина може собі дозволити покинути Землю. Ми можемо підтримувати популяцію тварин та рослин, які стоять на межі вимирання за допомогою клонування. А ще людство тепер у змозі боротися з найстрашнішими хворобами, такими як рак, СНІД/ВІЧ. Але, незважаючи на такі досягнення, в світі існують такі явища, які повертають наше цивілізоване суспільство назад в історію, де порушуються права людини, а сама людина використовується як річ.

Останнім часом ми дедалі частіше чуємо слово «*трафікінг*». Пересічний громадянин і не здогадується, що таке «модне» слово позначає добре відомі кожному злочини, а саме торгівлю людьми та рабство. Небезпечність цього злочину полягає в тому, що він є одним із видів транснаціональної злочинності, що ускладнює процес виявлення жертви цього злочину, адже особу, яку планують продати та експлуатувати, можуть переміщувати через кілька транзитних регіонів, де вони можуть бути тимчасово експлуатовані, перепродані, заховані тощо. Особливістю трафікінгу є те, що трафікери (особи, які задіяні в злочинному бізнесі) пристосовуються до умов економічної, політичної, соціальної ситуації в кожній державі, змінюючи при цьому форми та методи роботи. Тим самим Україна через своє географічне розташування, нестабільну економічну та політичну ситуацію, корумпованість державного апа-

рату, процес реформування правоохоронних органів, стає «легкою здобиччю» для злочинних угруповань.

Цю тему у своїх роботах використовували І.А. Грабазій, В.І. Василичук, А.В. Войціховський, М.В. Головешко, Г.П. Жаровська, В.М. Куц, К.Б. Марисюк, Д.С. Мельник, А.М. Орлеан, А.В. Пунда, Л.І. Щербина.

Трафікінг нині сягнув грандіозних масштабів свого поширення, що змушує говорити про цей злочин як про глобальну проблему ХХІ ст. Проблема суттєво впливає на життя людей, стабільність у світі та викликає дедалі більше занепокоєння міжнародної спільноти. Це новий виклик, який поставила перед людством глобалізація [1].

Торгівля людьми та рабство набрали поширення не тільки за кордоном, але й протягом останніх років поширюється по території України. Саме тому злочин, що посягає на право особи обирати місце свого перебування, знайшов своє закріплення в Кримінальному кодексі (далі – КК) України.

Ч. 1 ст. 149 КК України передбачена відповідальність за торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди щодо людини, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи [5]. Санкція цієї частини передбачає позбавлення волі на строк від трьох до восьми років. На нашу думку, це надто м'яке покарання за вчинення такого небезпечного для суспільства злочину. Адже

торгівля людьми як кримінально-каране діяння посягає не лише на волю особи та право обирати місце свого перебування, але й на її честь та гідність, негативно впливає на психічний та моральний стан, а також здебільшого цей злочин супроводжується посяганням на статеву свободу та статеву недоторканність, викликає в населення відчуття незахищеності.

Так, за статистичними даними Генеральної Прокуратури України за 2013 р. до Єдиного реєстру досудового розслідування було внесено 131 повідомлення про злочин, передбачений ст. 149 КК України, у 2014 – 115, у 2015 – 114, 2016 – 114, а лише за 10 місяців 2017 р. було внесено 286 фактів про вчинення цього кримінального правопорушення [4]. Отже, це свідчить про збільшення масштабів торгівлі людьми на території нашої держави, однак варто пам'ятати про високий рівень латентності цих злочинів, адже велика кількість фактів торгівлі людьми не виявляється правоохоронними органами, внаслідок чого не обліковується частина злочинів вказаної категорії. Трафікінг є однією із форм транснаціональної злочинності, що ускладнює процес виявлення фактів вчинення цього злочину, бо переважно здійснюється в межах кількох держав і тягне за собою перетин кордону. І як тільки жертва перетне кордон та прибуде до країни призначення, виявити це суспільно небезпечне діяння стане ще складніше, особливо у разі відсутності у неї родичів чи друзів, які зможуть звернутися до поліції.

До основних різновидів трафікінгу належить торгівля людьми з метою: сексуальної, трудової експлуатації; викрадення у жебрацтві, виготовлення порнопродукції; незаконної трансплантації органів (вилучення органів) тощо.

А.В. Пунда вважає, що причини та передумови торгівлі людьми в Україні з'явилися внаслідок зростання безробіття, зменшення асигнувань програм соціального захисту, зубожіння населення [2].

Важливо виявити усі причини трафікінгу на території нашої держави, для того аби в подальшому розробити відповідні заходи протидії торгівлі людьми в Україні. Усі виявлені нами під час дослідження цієї проблеми причини трафікінгу умовно можна поділити на кілька груп:

1. Економічні. Ні для кого не секрет, що економічна нестабільність створює сприятливі умови для збільшення масштабів торгівлі людьми. Економічними причинами трафікінгу в Україні є: зростання цін, але при цьому малі заробітні плати; наявність в Україні великої кількості малозабезпечених сімей, які не отримують належної матеріальної підтримки від держави; низький рівень життя українців; відсутність, на думку молодих людей, власної перспективи для життя та реалізації себе в Україні; брак робочих місць, що могли б задовольнити особу; масштабна ліквідація заводів та фабрик, внаслідок чого збільшився рівень безробіття; реформування правоохоронних і державних органів та масове скорочення, яке найближчим часом дасть про себе знати.

2. Політичні. Ситуація на сході нашої держави також відіграє важливу роль у збільшенні масштабів трафікінгу. Такими причинами є знищення заводів, фабрик, шахт, занепад сільського господарства змушує переселенців або погоджуватися на будь-яку роботу за мізерну заробітну плату в Україні, або ж виїжджати за її межі в пошуках більш достойної оплати праці, ризикуючи потрапити до трафікерів.

3. Психологічні. За принципом «мене це не торкнеться» або «гірше вже не буде», «подрузі пощастило і мені пощастить» людина приймає ризиковані пропозиції, без змоги адекватно оцінити ситуацію. Якщо раніше торгівці пропонували «легальне» працевлаштування через інтернет, засоби масової інформації, то на сьогодні вони для того, аби не виникло зайвих запитань, можуть представитися відомими компаніями, щоб зменшити пильність населення. Також людина не може бути впевнена, що серед

її родичів чи знайомих немає особи, яка співпрацює з трафікерами. Якщо особа зможе критично осмислити пропозицію працевлаштування в інтернеті чи в ЗМІ, то родичам та друзям вона буде повністю довіряти.

4. Соціальні. До соціальних причин, перш за все, належать насильство в сім'ї, жорстоке поводження з дітьми та жінками, неналежна опіка, сирітство, гендерна дискримінація, відсутність дієвого державного механізму захисту таких осіб, недосконалість системи освіти та виховання, деформована правосвідомість, вживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів, психотропних речовин.

5. Інформаційні. Погана поінформованість громадян про працевлаштування закордоном та його наслідки, необізнаність людей із цією проблемою, вони відкидають взагалі можливість існування рабства та торгівлі людьми, не здогадуються про його масштаби та форми. В Україні активно діють безплатні гарячі лінії, на які можна зателефонувати та отримати консультацію з питань працевлаштування за кордоном, проте людина не хоче витратити кілька хвилин і тим самим убезпечити себе та своїх родичів від ризику потрапити до рук трафікерів.

Підбиваючи підсумки, доцільно згадати про соціальний інститут, який відіграє не останню роль як у збільшенні масштабів трафікінгу, так і, навпаки, є дієвим засобом боротьби з трафікерами. Мова йде про засоби масової інформації.

Неабиякий вплив на формування світоглядних позицій сучасної особистості здійснюють засоби масової інформації, іноді зумовлюючи деформацію моральних норм і спотворення суспільних цінностей. Створюючи міфи про «красиве життя», ЗМІ фактично налаштовують людину на пошук швидкого збагачення, як-то: нелегальне працевлаштування за кордоном, доступність послуг сексіндустрії, наживу коштом іншої особи, експлуатацію тощо. За таких обставин люди часто стають заручниками ситуації торгівлі людьми. Враховуючи те, що людина сприймає 80% інформації про оточуючу дійсність через візуальне відчуття, телебачення давно вже стало головним каналом інформації про соціально-політичне й економічне життя, а також центральним вектором, який чинить великий вплив на емоційну сферу та здатність діяти [3].

А, й справді, переглянувши, випуск новин про неймовірні гарні пейзажі Туреччини, почувши історію дівчини, яка досягла усього сама, працюючи за кордоном, людина, яка дивиться телебачення чи читає газету, думає: «На її місці мала бути я» і, кидаючи все, не розібравшись, що правда, а що ілюзія, купує квитки на літак.

Перш за все, як і будь-який злочин, трафікінг *негативно впливає на фізичне та психічне здоров'я*. Під час транспортування та безпосередньої експлуатації особи до неї задля подолання опору та, аби зломити її дух, застосовують фізичне, психологічне чи інше насилля. Робота по 15–16 годин на добу, проживання в нестерпних антисанітарійних умовах, неналежне харчування, мордування, нанесення тілесних ушкоджень, вживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів, рання сексуальна активність – все це впливає на фізичний стан жертви. У багатьох випадках, щоб змусити особу працювати, крім фізичного насилля, її залякують, погрожують розправою, насильством над її родичами. Усі ці дії призводять до того, що жертва відчуває себе незахищеною та безпорадною.

Більшу частину жертв трафікінгу становлять молоді жінки та дівчата, яких експлуатують у сексуальній сфері. Ця форма експлуатації стосується найінтимнішої сторони життя людини, тому несе жахливі наслідки для жертви. Варто розпочати з того, що здебільшого молодих жінок та дівчат змушують вступати, за бажанням клієнта, в незахищені статеві стосунки, що має своїм наслідком *небажану вагітність*. Небажана вагітність може призвести до трьох варіантів розвитку подій: по-перше, дівчину змусять зробити аборт і це може потягнути за собою негативні наслідки

у вигляді неможливості завагітніти та мати дітей у майбутньому; по-друге, їй дозволять залишити дитину, і така дитина в чужій державі стане соціально незахищеною, яку зможуть також незаконно експлуатувати, наприклад, для жебрацтва; по-третє, трафікер забажає звільнитися від так званого «тягаря». Дівчину також можуть змушувати вживати протизаплідні препарати у дозах, що значно перевищують норму, що також не може не вплинути на її здоров'я.

До того ж, незахищені статеві стосунки тягнуть за собою *зараження різноманітними хворобами*, серед яких СНІД, ВІЛ-інфекції, що є найнебезпечнішими та важковиліковними. Тим більше жертву трафікінгу, яка знає, що заражена венеричною хворобою, можна притягнути до відповідальності, адже національним кримінальним законодавством передбачено відповідальність за зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби.

Для подолання опору особи її змушують *вживати алкогольні напої та наркотичні засоби*, що призводить до залежності від них. Залежні особи втрачають будь-який зв'язок із суспільством, повільно втрачають власне здоров'я, наражають своїх майбутніх дітей на небезпеку. Постійне вживання алкоголю та наркотиків рано чи пізно вплине на зовнішній вигляд особи, а збільшення дози може призвести до смерті.

І найцінніше, чим жертвує людина, яка потрапила до рук трафікерів, – *це її життя*. Адже величезна кількість осіб, які виїхали за кордон у пошуках кращих умов життя, так і не повернулися. До того ж, особа через щоденні знущання втрачає контроль над собою та може наважитися на вчинення самогубства. Широкою залишається практика використання осіб для незаконного донорства та вилучення органів.

Міжнародна спільнота раніше відчула на собі таке негативне явище, як торгівля людьми та рабство, і розпочала вживати необхідних заходів для боротьби з ними. До таких заходів входить прийняття нормативно-правових актів, які встановлюють організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, до яких долучається і Україна. Так, 21 березня 2010 р. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. Кожна з держав, яка ратифікувала цю Конвенцію, вважає, що торгівля людьми є порушенням прав людини її гідності й недоторканості, наслідком для жертв торгівлі людьми може бути рабство. Головними цілями у протидії і боротьбі з трафікінгом мають бути: дотримання прав жертв та їх захист; заходи або ініціативи, спрямовані на боротьбу з тор-

гівлею людьми, повинні мати недискримінаційний характер, брати до уваги гендерну рівність, а також обов'язково враховувати права дитини. Крім того, держави, що підписали Конвенцію, зобов'язуються вживати належних законодавчих та інших заходів щодо попередження та протидії торгівлі людьми, а також заходів, які є необхідними для забезпечення покарання злочинів, ефективними, адекватними й переконливими санкціями [6].

На основі Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми Верховною Радою України у вересні 2011 р. було прийнято Закон України «Про протидію торгівлі людьми», який визначає організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, гарантуючи гендерну рівність, основні напрями державної політики та засади міжнародного співробітництва у цій сфері, повноваження органів виконавчої влади, порядок встановлення статусу осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та порядок надання допомоги таким особам [7].

Злочин, що має своїм наслідком розлад фізичного та психічного здоров'я, небажану вагітність, зараження венеричними хворобами, алкогольну та наркотичну залежність, смерть, вимагає негайних та активних дій із боку української влади.

На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок, що з боку держави доцільним є проведення активних та ефективних профілактичних заходів державного характеру для усунення причин і сприятливих умов, вчинення будь-якого злочину, зокрема й торгівлі людьми. Такими факторами можна вважати: боротьбу з безробіттям, повернення до «життя» заводів та фабрик, гарантію випусникам вищих навчальних закладів робочі місця, що задовольняють особу та дадуть змогу реалізувати себе в Україні, боротьбу з нелегальною імміграцією, покращення рівня життя українців, інформування населення щодо працевлаштування за кордоном, стабілізацію політичної ситуації в державі, подолання корупції тощо. Для дієвої боротьби з трафікерами треба залучати ЗМІ, в яких висвітлювати історії жертв торгівців людьми та реальні умови працевлаштування за кордоном.

Отже, пропонуємо створити єдину державну базу даних щодо працевлаштування за кордоном, в яку будуть вноситися відомості про осіб, які виїхали в пошуках роботи, та відомості про вільні вакансії за кордоном, що держава зможе пропонувати громадянам і буде нести відповідальність за них, а за допомогою дипломатичних представництв – підтримувати з такими особами безперервний зв'язок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краєвська О.П., Базів Н.О. Торгівля людьми як глобальна проблема людства. Науковий вісник Львівського національного університету ім. І. Франка. 2012. № 31. С. 111–117.
2. Пунда А.В. Основні причини та передумови торгівлі людьми в Україні. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=668>.
3. Данильчук Л.В. Роль засобів масової інформації в соціальній профілактиці торгівлі людьми. Педагогіка і психологія педагогічної освіти. 2013. № 6. С. 190–197.
4. Єдиний звіт кримінальних правопорушень. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
5. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1445787381941108>.
6. Офіційний вісник України. URL: <http://ovu.com.ua/proceedings/417>.
7. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3739-17>.
8. Куц В.М., Орлеан А.М. Прокурорські засоби протидії торгівлі людьми: науково-практичний посібник / за ред. Г.П. Середи. К.: Варта, 2007. 168 с.